

A Športniki Színház társulata

THE ŠPORTNIKI THEATRE

The Športniki Theatre has been an independently operating Czech-Slovenian company since 2011. To date, there have been three productions: *Back to Bullerbyn*, *Gagarin!* and *Simply Clever*. All three have won awards at various festivals. *Back to Bullerbyn* was awarded the Erik Prize in 2011 as best Czech puppet performance. With one exception, the puppeteers of the Športniki Theatre are all members of active puppet companies. They came together to form a professional company that acts as a counterbalance to more traditional theatre operations. "They usually call us a puppet troupe. For us, the puppets are our focus; nonetheless, we consider ourselves to be a theatre troupe. It is not our goal to create a series of puppet theatre productions, but rather to use puppets whenever we feel it is useful and meaningful. In conjunction with this, we believe that the puppet theatre as a whole should break with its insular orientation. It needs to open up to the world and to other genres of theatre. The puppet theater needs to compare its best work with that in other genres. A state of isolation does nothing to further puppet theatre. Ignoring this type of genre pigeonholing, the Športniki Theatre constantly strives to develop its unique theatre language in the framework of its public creative work. "It is our effort to place special emphasis on dramaturgy and to present important topics from a social viewpoint. Our focus is, of course, on the actor, the most important element of every theatre, and therefore of every so-called puppet theatre." "The expectations related to our work, however, continually prepare us to try to improve our performances. Periodically we rehearse the pieces, but not only to practice or perfect our ensemble. Instead, our intention is much more to re-open the various situations, clarify the motivation and themes and search for more appropriate staging and scenic solutions. We believe that this type of long-term work is a more meaningful alternative to various ad hoc projects and the widespread workshop conception.

Tomáš Jarkovský

A ŠPORTNIKI KÉT ELŐADÁSÁRÓL

A Báb-Tár XIII. számában már hírt adtunk a cseh bábjátszás 2011-ben megalakult alternatív egyesüléséről. Most a Športniki egyik vezetője vall a cseh és szlovén fiatalokból létrejött „nemzetközi” vállalkozás célkitűzéseiről és nagy feltűnést keltett előadásairól. Jakub Vašíček (1979) rendező és Tomáš Jarkovský (1986) dramaturg a prágai Művészeti Akadémia Alternatív és Bábművészeti Tanszékén tanult csakúgy, mint a csoport többi tagja. Vašíček számos alternatív és amatőr csoportosulásban vett részt, jelenleg a független Mimotaurus Színháznál működik. Jarkovský Vašíčekkel együtt vendégrendezőként dolgozott a libereci Naiv Színháznál, a České Budějovice-i Dél-csehországi Színháznál, a chebi Kelet-csehországi Színháznál és Szlovéniában, a Maribori Bábszínháznál.

(B. G.)

A Športniki független színházi egyesítés, melynek egyik jellegzetessége, hogy valamennyi tagja kőszínházban is dolgozik, vagy állandó tagként, vagy mint rendszeres vendégszereplő (az egyetlen kivétel ebben Bor Kos, aki nem színházi emberként, hanem tudósként tevékenykedik). Ez lehetővé teszi számunkra, hogy egyrészt hivatásos művészekként működjünk, hiszen rendelkezünk ilyen tapasztalatokkal, másrészt ugyanakkor ténylegesen megőrizhetjük függetlenségünket, ami egzisztenciális szempontokat is jelent. A függetlenségnek ez a fajtája nagyon lényeges számunkra, hiszen megengedi, hogy nagyvonalúbbak legyünk, és csupán arra összpontosítsuk a figyelmünket, amit fontosnak tartunk. Mi ez?

Először is ki kell jelentenünk, hogy a Športnikiben mi leginkább önmagunkkal törődünk. A legendás cseh rendező, Evald Schorm azt mondta hajdanán, hogy csak azok képesek megérteni egymást, akik már réges-régen hasonlóan gondolkoznak. Számunkra az ilyen találkozások mindig örvendetesek,

ezért elsősorban abban érzünk felelősséget, hogy képesek legyünk a továbbfejlődésre. Mikor arról döntünk, hogy milyen irányban akarunk tovább haladni egy új produkció próbái során, azt kérdezzük elsősorban, hogy a választott téma vagy műfaj mit adhat az együttesünknek, milyen új tapasztalatokat, új távlatokat, új feladatot jelent számunkra. Nem lubickolunk abban a tudatban, hogy kitaláltunk egy új színpadi nyelvet, bármennyire is tisztában vagyunk vele természetesen, mik a sajátosságaink. Inkább megpróbálunk szüntelenül kételkedni és újra kezdeni. Ez persze mind a színházunk keletkezésének gyökeréig nyúlik vissza.

A Športniki első produkciója, a *Back to Bullerbyn* jórészt a véletlenek sorozatának köszönhetőe létrejöttét, a maribori bábszínházban zajló próbák egyfajta mellékterméke volt, amelyet tisztán a magunk örömeire csináltunk. De hamarosan rájöttünk, hogy valami nagyon fontos dolog történik velünk, azok a bizonyos hasonló gondolkodásúak találkoztak egymással. És a *Bullerbyn* premierje után azonnal megállapodtunk, hogy feltétlenül folytatnunk kell a közös munkát. Így jött létre a Športniki. A rendkívüli siker, amit az előadásunk aratott, egyben arra készítetett bennünket, hogy meghatározzuk, mit várunk a további együttműködéstől, milyen irányban kívánjuk az arculatunkat alakítani. A *Bullerbyn* sikerén felbuzdulva valami hasonlót akarunk a jövőben csinálni, vagy egy talán kockázatosabb, de életképeesebb utat választunk. Olyat, amelynek nyomán fokozatosan kiderül, miféle alkotók vagyunk, mire vagyunk képesek, mit akarunk a világ tudomására hozni.

A *Back to Bullerbyn* bábszínházként definiált bennünket. Ezzel a megjelöléssel nem kívánunk vitába szállni, úgy érezzük, elsősorban a bábokhoz tartozunk. De a legfontosabb számunkra a színházszerepesség. Akkor akarjuk használni a bábót, amikor annak értelme van – vagyis azokban a pillanatokban,

- „Öten voltunk testvérek Bullerbynben... Astrid Lindgren neve gyerekkori emlékeket ébreszt bennünk. Hosszú estékre emlékezünk egy bögre kakaóval meg könyvekkel, amelyek tele vannak pajkos és titokzatos történetekkel. De mi történik Bullerbynnel, ha az ember felnő? Ki kit szeret, ki kire féltékeny, ki kivel és kivel nem...? Szóval mindaz, amit valaha tudni akartatok Bullerbynről, de nem mertetek megkérdezni. Az első cseh-szlovén szappanopera.
- A Back to Bullerbyn bemutatója Mariborban volt, a bábszínházban, 2011 márciusában. Ősszel megkapta az év legjobb bábszínházi előadásáért járó Erik díjat.
- A Sportniki előadásai elsősorban felnőtteknek szólnak, de a Bullerbyn 12 éven felüliek számára készült.

amikor a báb olyanra képes, amit a színész nem tud eljátszani, akár fizikai, akár szellemi értelemben: a színész nem tudja kitörni a lábát, nem tud elégni, nem tud átugrani egy szakadékot, és nem tud jelle vagy metaforává válni. Tehát csak akkor akarjuk használni, amikor nélkülözhetetlen, amikor olyan módon nyilvánul meg, ahogy a színész képtelen, nem pedig a lekicsinyített élő színház színészét helyettesíti. Nem szándékozunk minden áron, programszerűen bábszínházat csinálni. Az a véleményünk, hogy a különböző színjátéktípusok különbségeinek elmosódása idején már nem sok értelme van tiszta bábjátékot játszani csak azért, mert ott kínálkozik egy üres skatulya számunkra. Annak látjuk értelmét, hogy a bábszínházba más színpadi és nem színpadi műfajok elemeit is beépítsük, és olyan kapcsolatokat hozunk létre a többi műfajokkal, amelyek azokat is hasonló módszerekre inspirálják. Meggyőződésünk, hogy a bábszínház arra való, hogy kitágítsa a világot. Nem önmagában vizsgálni, hanem folyton összehasonlítani a többi műfajokkal – elsősorban tematikai és színészi szempontok szerint –, ahogy ez még manapság is szokás, meddő és haszontalan igyekezet. Azon kell fáradoznunk, hogy teljesjogú színházi műfaj legyen, ne csupán bájos és ritka csecsebecse, amelyet illedelmesen megtapsolunk, mert nem értünk hozzá.

Ahogy már említettem, a *Bullerbyn* után azt kellett eldöntenünk, milyen úton haladjunk tovább, mert a második produkció lesz az, amely meghatározza a színház programját, dramaturgiáját vagy egyszerűen csak a profilját (ahogy a zenében a második hangjegy határozza meg a tempót). Ahhoz, hogy ezt az átgondolt szeletet a lehető legtávolabbi pontra tűzzük ki, úgy döntöttünk, hogy lehetőleg a kontraszt útját választjuk. Ha a *Bullerbyn* műfajilag egyszerű és minimalista, akkor az új előadásunkkal képzőművészeti és leginkább műfajilag megpróbálunk alaposan elrugaszkodni ettől. Ha a *Bullerbyn* témája tulajdonképpen nagyon személyes és azokra az érzelmekre épít, amelyekkel az ember idealizálja ifjúsága és gyerekkora időszakát, az új produkció olyan témával álljon elő, amelyet gyakorta és igaztalanul súlyosnak szoktak mondani

A Gagarin premierje 2012 júniusában volt Hradec Královéban, a Theatre European Regions keretében. Egy kritikából: „A Gagarin a Športniki előadásában olyan, mint a szocialista világ betlehemes játéka...”

(mintha a magánélet témái nem lehetnének súlyosak), tehát mondjuk inkább úgy, hogy társadalmi jellegű. Így jött létre a *Gagarin!*, amely a szocialista giccsről szól. A szocialista giccs újra meg újra felbukkan körülöttünk, annak ellenére, hogy egész nemzedékekre és nemzetekre nyomta rá a bélyegét. A *Gagarin!* lényegében leporelló, amelyben Gagarin életének epizódjai zajlanak (egy ösleletnek számító életrajzi könyv, a *Mosoly és csillagok* alapján, amelyből az előadás bőségesen merített), ézékletes történelmi kontextusban a felhasznált filmhíradó-részletekkel és dalokkal, amelyek az egyes epizódokat tematizálják, bizonyos esetekben ironizálják. Hosszas tevékenységünk szempontjából azonban a *Gagarin!* azért alapvető fontosságú számunkra, mert a próbák és az előadások során felfedeztük és saját kifejezőeszközként fogadtuk el az itt kialakult munkamódszert. Eleinte csupán szükségszerűségről volt szó. Tekintve, hogy társulatunk tagjai két különböző országból valók, és jó néhány különböző kötődéssel rendelkeznek, kénytelenek vagyunk a rendelkezésünkre álló idővel ésszerűen gazdálkodni. Ugyanakkor a munkánk a kollektív alkotásra épül, és ezért nem akarjuk mesterségesen felgyorsítani a próbafolyamat első, vitákra, megbeszélésekre, az álláspontok tisztázására és az impulzusok keresésére épülő szakaszát, amíg eldöntjük, miként is fogunk hozzá a téma feldolgozásához. Ez persze rengeteg időt igényel, és bár az azonos

Az előadás Jurij Alekszejevics Gagarinról, a világ első űrhajósának életéről és munkásságáról szól. Bábok, dalok, táncok. És szóhoz jutnak benne a korabeli filmhíradók is...

Gagarin és jövődöbéli felesége, Valja Gorjacseva...

„Lajka kóbor kutya volt Moszkva utcáin. A tudósok azt mondták, a nehéz élethez, koplaláshoz és szomjazáshoz szokott kóbor kutyák jobban bírják a kiképzést meg az űrepülést. Lajka keverék, körülbelül hároméves szuka lehetett, nagyjából három kilogrammos testsúllyal. A szűk űrkabinhoz, ahol nem tudott megfordulni, már akkor hozzászokott, amikor egyre szűkebb ólakban tartották...”

Gagarin a tervező Koroljov tesztszein. „Idővel bárki túltehetett Gagarinon. De az űrepülés után senki nem tudott úgy mosolyogni az emberekre meg a világegyetemre, mint Jura Gagarin. És ez nagyon fontos, sokkal fontosabb, mint hinnénk...”

Gagarin ünnepélyesen átvágja egy újonnan épült üzemszámok szalagját. A társaságában többek közt John Lennon, Frida Kahlo és Che Guevara.

hullámhossz megtalálása, amely ezeknek a vitáknak az eredménye, később felgyorsítja a próbákat, de ez az idő valahol akkor is hiányozni fog.

Azt szokták mondani, hogy a színház élő szervezet, amely valójában soha nem lehet „kész”. A mi esetünkben ez szó szerint igaz. Konkrétan: a *Gagarin* már jó másfél éve játszunk, és ezalatt az előadás minőségileg átalakult, pedig szemmel látható változásokat alig hajtottunk végre rajta. Az első előadások után néhány jelenetet meghúztunk, egyet teljesen kihagytunk, de mindössze ennyi volt a tényleges szerkezeti változtatás. Valójában a dolgok belül játszódtak le, a jelenetek külső formája, technikai kivitelezése és a kimondott szavak mögött. Az ilyen alkotó munka valóban soha nem ér véget a „kész” előadással, és ezt tekintjük munkánk legfontosabb részének. Hisszük ugyanis, ez a gondos odafigyelés segít megakadályozni, hogy a produkcióink rutinba merevedjenek, és lehetővé teszi, hogy képességeink maximumát nyújthassuk. Hisszük, hogy ez értékebb és életképebb, mint a rögtönzött tervek, vagy a divatos műhelymunkák sokasága, amelyek nagyban hozzásegítenek a független és alternatív színházak mcdonaldizálódásához. Ahol a tényleges, valódi, személyes színpadi nyelv helyett az üzleti

szellem válik uralkodóvá. Ahol az időigényes elmélyülést, a türelmes útkeresést felváltják a divatos trendek, amelyek tetszetősen és időlegesen kielégítik az „up-to-date” igényeket.

A Športniki harmadik produkciója, amely csak mostanában kezd elni a maga életét, a *Simply Clever* címet viseli, és az idén júniusban került bemutatásra Hradec Královében, a Theatre European Regions fesztivál keretében (akárcsak előzőleg a *Gagarin*). Ez egy bizarr road movie a magányról és a társkeresésről. Az igényes *Gagarin* után most nem tűztünk magunk elé túlságosan magas célokat, és mivel mindannyian igényes szezont tudunk magunk mögött az anyaszínházunkban, úgy döntöttünk, hogy visszatérünk a *Bullerbyn* eredeti éthoszához, és olyan előadást hozunk létre, amellyel jól fogunk szórakozni és szórakoztatni. Hamar rájöttünk azonban, hogy az ilyen feladat már nem elégít ki bennünket. Így tehát a *Simply Clever* bármennyire is játék és abszurd történet csupán, már most nyilvánvaló, hogy legalább olyan hosszú utat kell még megtennünk, mint a *Gagarin* esetében, mire sikerül valami igazán újszerűt felfedeznünk.

(Balogh Géza fordítása)

Fotó: Mihala Homolová

A *Simple Clever* című színpadi road-movie a Športniki Színház legújabb produkciója (Bemutató: 2013 június). Antonín Kroupa Škoda 120 L-je. A start Alsó Mokrában, a cél a beláthatatlan messzeség. Egy utazás jellegzetes története, amely egyedülálló is meg nem is.

Antonín Kroupa az élet értelmét keresi az autójában. Milyen babérokra tör? A felvétel a Simply Clever próbáján készült. Két nap múlva premier.

A Társulat „pihenőben”

